Skriften vidner om Kristus – det lutherske bibelsyn

af Mads Jakob Jakobsen

”Skriften er det, der driver på Kristus.” Væbnet med dette Luther-citat er både præster og professorer gået på jagt i Bibelen efter det sande Guds ord, og i særdeleshed efter det uægte Guds-ord. For Skriften med stort S er jo kun det, der handler om Kristus, og dermed kan alt det andet i bedste arianske stil skæres bort og forkastes efter eget forgodtbefinden. Og der er meget af Bibelen, der skal udelades efter denne Lutherlæsning; så meget, at man i dag jævnligt kan støde på den tanke, at Luther helt afskaffede Det gamle Testamente.

Noget anderledes forholder det sig imidlertid, når vi vender os til Luthers egne skrifter. Her finder vi ingen søgen efter den sande Skrift eller overvejelser om, hvorvidt det enkelte vers nu også hører til Skriften eller ej. Tværtimod finder vi overalt den dybeste tiltro til hele Bibelen som Guds sande og uforfalskede ord. Hvordan forholder det sig så til det ovennævnte citat?

Målt på anvendelsen af citatet skulle man tro, det var en hyppigt forekommende vending i Luthers skrifter. Med den tro, kommer man dog til at lede længe efter kilden. Udsagnet forekommer kun en enkelt gang i en førsteudgivelse og er ikke at finde i de senere udgivelser. Luther må have anet et misbrug i det fjerne, men trykpresse og internet har åbenbart det til fælles, at er det først ude, så er løbet kørt.

”Skriften er det, der driver på Kristus” er et citat som hentes fra førsteudgivelsen af Luthers Nye Testamente som et forord til Jakobsbrevet. Han tager her atter hul på den gamle diskussion om brevets kanonicitet, som Luther betvivler, da det driver på gerningerne mere end på Kristi fortjeneste. "Et stråbrev" kalder han det af samme grund. Luther bruger altså ikke udsagnet til at differentiere mellem de enkelte bibelord, men alene i forhold til, hvorvidt skriftet hører til i Kanon.

Den næste misforståelse, som knytter sig til dette ord i dansk teologi er det definerende udtryk, citatet får på dansk: "Skriften er det, der driver på Kristu", mens det nærmere burde oversættes i overensstemmelse med Luthers generelle Skriftsyn, Skriften, som vidner om Kristus.

Luther er ikke ude på at definere Skriften, men han tager udgangspunkt i det bibelske og nytestamentlige aksiom, at Skriften vidner om Kristus, sådan som Jesus selv siger det i

Johs. 5, 39. og som det fremgår af beretningen om Emmaus-vandrerne. For at forstå Luther er det vigtigt at få fat på, at det ikke er ham selv, der giver Skriften dette vidnesbyrd, men Kristus, for var det bare Luther, så var ladeporten åbnet på vid gab for det arianske bibelsyn, som er det diametralt modsatte af Luthers. Men med Kristi vidnesbyrd om Skriften vovede han at trodse paven og alle sofister, fordi han deri alene fandt en sikker grund for sin tro.

Skriften i et hele vidner altså om Kristus, og dog er det ikke igennem en allegorisk læsning af Skriften, vi skal nå frem til dette betydningsindhold. Luther gør stærkt op med enhver form for højere forståelse af Skriften. Teksten har ikke andet vidnesbyrd end det, som enhver filolog kan drage ud af den. Bibelens ord betyder nøjagtigt det samme, som ordet i enhver anden bog, hvorfor han heller ikke har noget problem med at oversætte Biblen til tysk og gøre bogen tilgængelig for den brede befolkning.

Bibelen er enkel og letforståelig, mener Luther, i modsætning til hans forgængere og samtidige, som først mente at kunne finde den egentlige betydning gennem den firfoldige tekstudlægning, en metode som udelukkede de fleste fra bibelstudiet. Men det kræver ikke en teologisk doktorgrad at forstå Bibelen, siger Luther, blot man holder sig til ordlyden, som han kæmper så indædt for i nadverstriden, hvor han står urokkelig fast på hvert eneste ord i dets bogstavelige betydning: Når Jesus siger, dette er mit legeme, så betyder det ikke ”hentyder til” eller ”symboliserer”, men så betyder er *er.* Og det uanset, hvor mange fornuftige og logiske indvendinger, Zwingli og hans kammerater kunne komme med: fornuften må bøje sig for Ordet. For det eneste alternativ er, at ordet bøjer sig for fornuften, og det er det samme som afgudsdyrkelse.

Alligevel er der hos Luther en skelnen mellem det, vi i dag opfatter som den bogstavelige betydning, og den, som Luther opfatter som den bogstavelige betydning. For selvom vi i Bibelen kan læse om Absalon og Samson og mange flere af Israels store personligheder, så er ikke disse beretninger Skriftens egentlige indhold: Det egentlige indhold er Kristus. Luther benægter ikke de historiske beretninger, han forudsætter dem i deres bogstavelige betydning. Men ligesom jøderne ikke havde megen glæde af at støde på den historiske Jesus, sådan har vi det heller ikke – og man kan kun forestille sig hvilket ansigt, Luther ville have stillet op, hvis han havde fået kendskab til nutidens stræben efter at afdække den historiske Jesus. Kristus skal ikke kendes i kødet, men i Ånden.

Sådan skal også Skriften læses åndeligt, så at vidnesbyrdet om Kristus træder frem. I de sene skrifter bliver denne læsning mere og mere forceret, og dog insisterer Luther på, at han stadig holder sig til den bogstavelige betydning. Derfor søger han heller ikke efter Kristusallegorier, men han ser Kristus som det egentlige subjekt i de bibelske beretninger, som f.eks. da Gud skabte himlen og jorden, hvor Luther særligt standser op ved, at Gud skabte med sit Ord, hvilket vil sige ved Kristus.

Samtidig bemærker han, hvordan Ordet er adskilt fra den, der taler det, men heller ikke er en del af skaberværket, som arianerne hævder det, og finder således Johannes-evangeliets Kristus-vidnesbyrd bekræftet på Biblens første blad. Kristus skal dog generelt forstås i bredeste forstand og ses i lyset af den lutherske skelnen mellem loven og evangeliet: loven som fordømmelsen uden Kristus, d.e. alle vore egne gerninger, evangeliet som frelsen i Kristus, d.e. Kristi gerning for os.

Men skønt Kristus-vidnesbyrdet således er at finde overalt i Bibelen, så er der dog bøger, hvor vidnesbyrdet er stærkest og tydeligt, nemlig Johannesevangeliet, Salmernes Bog og Pauli breve, særligt Romerbrevet, som enhver kristen ifølge Luther flittigt burde studere.

En væsentlig forudsætning for denne bibeludlægning, hvor Luther tager udgangspunkt i både enkeltord og enkeltvers, er hans faste tro på, at Bibelen vitterligt er Guds eget ord. Luther formulerer ikke nogen egentlig verbalinspirationslære, men gennem hans skrifter samler sig et billede af hans forståelse af Bibelen som det Gud-menneskelige ord.

Bibelen er Guds vidnesbyrd om sig selv, som i et hele er talt af Gud selv gennem Guds ånd. Derfor kan Luther skrive, at Davids ord er Guds ord, Johannes' ord er Helligåndens ord, for den egentlige forfatter er Gud selv. Og dog er den fulde menneskelighed fastholdt.

Moses, David og Paulus har ikke modtaget Skriften under ekstase eller været uden deres egen fornuft, mens de skrev. Gud har ikke mekanisk ført hånden, men har gennem Ånden givet dem at skrive, som Gud ønskede. Derfor fornemmer vi de enkelte forfattere bag de enkelte skrifter, ligesom Luther kan se stort på eventuelle historiske afvigelser. For det er ikke skriftets egentlige sigte, og derfor ser vi hos Luther også en direkte tilgang til det teologiske indhold i hans udlægning af de enkelte paulusbreve.

Der bliver ikke brugt krudt eller blæk på at forklare, hvem Paulus var, hvilken situation han var i, eller hvad der ellers kunne være af historisk interessant materiale, men allerede fra første linje er vi midt i det egentlige, som indledningen til hans store Galaterbrevsforelæsning er et fint eksempel på: "Fremfor alle ting må man vide, hvad det er for en sag, St. Paulus behandler i dette brev. Og det er netop denne, at han vil bevise og fremholde, at han har lært Galaterne ret og vel, hvorledes man ved troen på Kristus skal få Guds nåde, syndernes forladelse og retfærdighed osv. "

På samme måde er det afgørende for Luther ikke, hvad der skete for Paulus eller blev sagt til Peter, men hvad der bliver talt til os i dag. Guds ord må forkyndes og læses, så det lyder til os. Denne samtidiggørelse med den historiske fortælling skal dog ikke ske ved vores imagination, ikke ved afmytologisering eller ved at vi sætter os i kong Davids sted og sammenligner vore kår med hans. For selvom vi kan finde mange lighedstræk, der også billedligt kan være tjenligt, så vil der altid være så essentielle forskelle, at det vil ende i rent subjektivisme.

Men den egentlige samtidiggørelse sker i Kristus. Derfor er det først i mødet med Kristus, Skriften åbner sig for os. Men dette er mysteriet, som alene Gud kan gøre. Uden Guds Ånd til at åbenbare Kristus for os, vil Bibelen blot være en død bog. Men med Ånden træder hele Bibelen, både Det nye og Det gamle Testamente, ud af bogreolen, som Guds egen bog til os.

Intet kan altså være mere forkert, end når det påstås, at Luther afskaffede Det gamle Testamente, eller at Luther kan bruges som argument for at skelne det enkelte skriftsteds autoritet over det andet. Ethvert forsøg i en sådan retning er netop det, som Luther gjorde så stærkt op med, nemlig forsøget på at binde Guds ord med fornuften. Det må være den anden vej rundt. Fornuften må bindes under Ordet i tro og lydighed mod det vi ikke fatter med forstanden. Af ingen anden grund, end at Gud selv har talt.

-

Artiklen bygger hovedsagligt på E. Thestrup Pedersens afhandling: Luther som Skriftfortolker, En studie i Luthers skriftsyn, hermeneutik og eksegese, Arnold Busck 1959, København